

Ոսկրոտ ոտքը

հեղինակ՝ Իլֆ և Գետրով
թարգմանիչ՝ Արտաշես Քալանթարյան
աղբյուր՝ «Վերջին հանդիպում»

Շատ դժվար է կնոջ սիրտը նվաճելը:

Եվ ինչեր ասես որ չես անում այդ ծրագիրը իրականացնելու համար: Ե՛վ ձեռքն ես բռնում, եւ՛ կրծքային ձայնով ես խոսում, եւ՛ աչքերդ չես հեռացնում նրանից:

Բայց ոչինչ չի օգնում: Դե, չեն սիրում քեզ, չեն հավատում:

Եվ ամեն ինչ պետք է նորից սկսել՝ սկզբից: Ազնիվ խոսք, իսկական տաժանակիր աշխատանք է աստղերի ու լուսնի ներկայությամբ:

Մոսկվայից Օդեսա եկավ հանգստանալու մի երիտասարդ բժիշկ:

Երբ կյանքում առաջին անգամ նա երկու ազատ շաբաթ ունեցավ, հանկարծ նկատեց, որ աշխարհը գեղեցիկ է, եւ որ նրա բնակչությունն էլ է գեղեցիկ, հատկապես կանայք: Եվ նա զգաց, որ եթե հենց հիմա վճռական միջոցների չդիմի, ուրեմն ամբողջ կյանքում երջանիկ չի լինելու եւ որպես նեխած ամուրի կմեռնի սենյակում ընկած, որտեղ մահճակալի տակ թափված կլինեն հին գուլպաներ եւ շշեր:

Մի քանի օր անց երիտասարդ բժիշկը գրոսնում էր մի աղջկա հետ խիստ կտրտված տեղանքով, ծովի ափին:

Նա ամեն կերպ ջանում էր դուր գալ աղջկան: Իհարկե, խոսում էր կրծքային կրքոտ ձայնով, իհարկե, դուրս էր տալիս ամեն հիմարություն, նույնիսկ խաբում էր, թե ինքը չեյուսկինցի է եւ Օտտո Յուլեիչ Շմիդտի լավագույն բարեկամը: Նա առաջարկեց աղջկան իր ձեռքը, Մոսկվայում ունեցած սենյակը, սիրտը, առանձին խոհանոցը եւ շոգեջեռուցումը: Աղջիկը մտածեց եւ համաձայնվեց:

Այստեղ բաց է թողնվում ութ էջ, որոնք գեղարվեստորեն նկարագրում են բժշկի ճամփորդությունը սիրած էակի հետ կոշտ վագոնով: (Կցվում է միայն «Ավելի լավ է սիրածիդ հետ կոշտ վագոնով, քան թե միայնակ՝ միջազգայինով» ասացվածքը):

Իսկ Մոսկվայում գնեցին յասամանի մի ճյուղ եւ գնացին Չագս՝ սեփական երջանկությունը գրանցելու:

Հայտնի է, թե ինչ բան է Չագսը: Ո՛չ այնքան մաքուր, ո՛չ այնքան լուսավոր եւ ո՛չ էլ այնքան ուրախ, որովհետեւ ամուսնությունը, մահը եւ ծնունդը գրանցվում են մի սենյակում: Երբ բժիշկը դեմքին ժպիտ նկարած կնոջ հետ Չագս մտավ, իսկույն պատին նկատեց մի նախատող պլակատ՝

ՀԱՄԱՌԻՅՐԸ ՎԱՐԱԿ Է ՏԱՐԱԾՈՒՄ

Պատից կախված էին նաեւ թաղման բյուրոյի հասցեն եւ մի գրավիչ նկար, որտեղ պատկերված էին միկրոբներ՝ հազար անգամ մեծացրած գունատ սպիրոխետներ, առույգ գոնոկոկներ եւ Կոխի ցուպիկներ: Պսակադրման հրաշալի՛ անկյուն...

Անկյունում կանգնած էր ոտափաթաթանի նման կեղտոտ մի արհեստական արմավենի՝ կանաչ տակառիկի մեջ: Դա ժամանակի տուրքն էր, այսպես ասած՝ բաժանմունքների կանաչապատումը: Այդպիսի բաների մասին երեկոյան թերթը հազիվ թաքցրած հրճվանքով գրում էր «Մուխումին՝ Մոսկվայում», «Չագսերը նոր զգեստ են հագել»:

Չագսի ծառայողը զննեց երիտասարդ զույգի փաստաթղթերը եւ անսպասելիորեն վերադարձրեց տերերին:

— Ձեզ չի կարելի գրանցել:

— Այսինքն ինչպե՞ս թե չի կարելի, — անհանգստացավ բժիշկը:

— Չի կարելի, որովհետեւ ձեր ընկերուհու անձնագիրը տրված է Օդեսայում, իսկ մենք գրանցում ենք միայն Մոսկովյան անձնագրերով:

— Ուրեմն ի՞նչ անեն:

— Չգիտեմ, քաղաքացի: Ուրիշ քաղաքների անձնագրերով մենք չենք գրանցում:

— Ուրեմն ես իրավունք չունե՞մ սիրելու այլ քաղաքի մի աղջկա:

— Մի՛ բղավեք: Եթե բոլորն էլ բղավեն...

— Ես չեմ բղավում, բայց փաստորեն դուրս է գալիս, որ իրավունք ունեմ ամուսնանալու միայն Մոսկվայի աղջկա հետ: Ի՞նչ կցումներ կարող են լինել սիրո հարցում:

— Մենք սիրո հարցերով չենք զբաղվում, քաղաքացի: Մենք գրանցում ենք ամուսնությունները:

— Բայց ձեր ի՞նչ գործն է, թե ով է ինձ դուր գալիս: Դուք, ինչ է, մարդկային երջանկության բաշխիչ կայա՞ն եք այստեղ սարքել: Հոգու շարժո՞ւմն եք կարգավորում:

— Եկեք չխոսենք շարժումը կարգավորելու մասին:

— Դուք տրորում եք սիրո ծաղիկները, — ճչաց բժիշկը:

— Իսկ դուք այստեղ խուլիզանություն մի արեք:

— Իսկ ես ձեզ ասում եմ, որ դուք տրորում եք:

— Իսկ դուք մի խախտեք կարգը:

— Ե՛ս եմ խախտում կարգը: Ուրեմն սերն այլեւս մեծ զգացում չէ, այլ միայն կարգի խախտո՞ւմ: Գնանք այստեղից, Լուսյա:

Հայտնվելով փողոցում, ամուսնու ձախորդ թեկնածուն երկար ժամանակ չէր հանգստանում:

— Մի՞թե սրանք մարդիկ են: Մի՞թե սա մարդ է: Սա հենց հեքիաթի չար վիուկն է, ոսկրոտ ոտքը: Ի՞նչ պիտի անենք հիմա:

Նա այնպես էր հուզվում, որ աղջիկը խղճաց նրան:

— Գիտե՞ս ինչ, — ասաց նա, — դու ինձ սիրում ես, ես էլ քեզ եմ սիրում: Դու սուտ ճգնավոր չես, ես էլ սուտ ճգնավոր չեմ: Արի ապրենք հենց այնպես:

Եվ իսկապես, եթե լավ մտածես, սիրելուդ հետ քողտիկում էլ դրախտ է:

Սկսեցին ապրել «այնպես»:

Բայց, ընկերներ, սիրելու հետ դրախտը քողտիկում հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե սիրելիդ քողտիկում գրանցված է եւ գրանցումը հաստատված է քողտիկային վարչության քողտիկային գրքում: Հակառակ դեպքում հնարավոր են բավականին մռայլ տեսարաններ:

Միտելուդ չեն գրանցում քո տանը, որովհետեւ նա Մոսկվայի անձնագիր չունի: Իսկ Մոսկվայի անձնագիր նա կարող է ստանալ որպես բժշկի կին: Նա, իհարկե բժշկի կինն է: Բայց Չագար նրան որպես բժշկի կին կարող է ընդունել միայն այն դեպքում, երբ նա ներկայացնի Մոսկվայի անձնագիրը: Իսկ Մոսկվայի անձնագիր նրան չեն տալիս այն պատճառով, որ նրա ամուսնությունը Չագարում գրանցված չէ: Իսկ ապրել Մոսկվայում առանց գրանցվելու՝ չի կարելի: Իսկ...

Այսպիսով դրախտը քողտիկում մյուս պրը վերածվեց դժողքի: Լուսյան լաց էր լինում եւ ցնցվում դռան յուրաքանչյուր թակոցից՝ մեկ էլ տեսար հայտնվեցին բրդոտ դռնապանները եւ նրան հանեցին քողտիկից:

Բժիշկն այլեւս աշխատանքի չէր գնում: Օտտո Յուլեիչ Շմիդտի «լավագույն բարեկամը» իրենից ներկայացնում էր մի խղճուկ պատկեր: Նա սափրված չէր, աչքերը փայլում էին՝ ինչպես շան աչքեր: Ո՛ր եք սեւծովյան տաքո՛ւկ գիշերներ, ահռելի՛ լուսին եւ առաջին երջանկություն:

Ի վերջո նա բռնեց Լուսյայի ձեռքը եւ նրան տարավ միլիցիա:

— Ահա՛,— ասաց նա, մատնացույց անելով իր կնոջը:

— Ի՞նչն ահա,— հարցրեց գործավարը՝ ուղղելով գլխի թաղիքո սաղավարտը:

— Միրած էակս:

— Է, հետո՞ ինչ:

— Ես պաշտում եմ այս էակին եւ խնդրում եմ նրան գրանցել իմ բնակ. տարածությունում:

Ծանր տեսարանը կրկնվեց:

— Էլի ի՞նչ ապացույցներ են ձեզ հարկավոր,— իրեն կորցրած բղավում էր բժիշկը:— Ահա, ես նրան շատ եմ սիրում: Ազնիվ խոսք, առանց նրա ապրել չեմ կարող: Եվ եթե ուզում եք, կարող եմ նրան համբուրել:

Երիտասարդ գույգը, շողոքորթ հայացքը չկտրելով գործավարից, դողացող շուրթերով համբուրվեց: Միլիցիայում լռություն տիրեց: Գործավարը ամոթխածությամբ շրջվեց ու ասաց.

— Գուցե ձեր ամուսնությունը կե՛ղծ է: Գուցե ընկերուհին պարզապես ուզում է Մոսկվայում ապրել:

— Իսկ գուցե կեղծ չէ,— տնքաց «երջանիկ» ամուսինը,— այդ մասին մտածե՛լ եք: Այ, դուք ձշրված ապակու համար տուգանք եք վերցնում, իսկ ես ո՛ւմ տուգանեմ իմ փշրված կյանքի համար:

Ինչեւիցե, բժիշկը բարձր ձայնանիշ վերցրեց եւ պահեց այնքան ժամանակ, մինչեւ պարզեց, որ դեռ հնարավոր է երջանիկ լինել, որ դեռ ելք կա: Բավական է գնալ այնտեղ, որտեղ աղջիկն է ապրում, անցնել մի հազար չորս հարյուր տասնհինգ կիլոմետր, այսինքն հասնել Օդեսա, եւ ամեն ինչ կուղղվի: Օդեսայի Չագսը Մոսկվայի անձնագրով կգրանցի բժշկի հույզերը, եւ հանցագործ սերը վերջապես օրինականացված տեսք կընդունի:

Դե ի՞նչ արած, սերը միշտ էլ գոհ է պահանջում: Բժիշկը ստիպված գոհողությունների դիմեց, դրամ պարտք վերցրեց տոմսեր գնելու համար եւ լրացուցիչ արձակուրդ խնդրեց՝ ընտանեկան գործերը կարգավորելու նպատակով:

Բայց բժիշկը դեռ ծանոթ չէր ամենասարսափելիին, դեռ չգիտեր, որ ոսկրոտ ոտքը նստած է ոչ միայն Չագսում, որ ոսկրոտ ոտքերը նրան դարանակալել են երկաթուղային կայարանում:

Այստեղ բաց է թողնվում տասնվեց էջ դրամատիկ նկարագրություն այն մասին, թե երիտասարդ ամուսինները ինչպես ուշացան գնացքից: Կամ, ավելի ճիշտ, ի՞նչ նկարագրես: Բոլորին հայտնի է, որ Մոսկվայում ավելի հեշտ բան չկա, քան որեւէ տեղից ուշանալը:

Իր թշվառ Լուսյային նստեցնելով ճամպուրակի վրա բժիշկը վազեց տոմսերը վերահաստատելու: Այդ ավանտյուրան նրան չհաջողվեց: Երկաթգծի վարչությունը, որ զգոն պահպանում է երկաթուղու շահերը, մերժեց վերահաստատել տոմսերը:

— Հիմա ի՞նչ անենք,— ապշեց բժիշկը:

— Ձեր տոմսերը կորել են,— հայտնեց ոսկրոտ ոտքը,— կարգն այդպես է: Ուշացել եք, ուրեմն կորել է:

— Իսկ ի՞նչ է, մենք դիտմամբ ենք ուշացել:

— Մենք ի՞նչ իմանանք դիտմամբ եք ուշացել, թե պատահական:

— Բայց չէ՞ որ միշտ վերահաստատել են:

— Հիմա ուրիշ է կարգը, քաղաքացի՛:

— Եվ վերջապես ես այլեւս դրամ չունեմ: Ես չեմ կարող ուղեւորվել:

Ոսկրոտ ոտքը քաղաքավարությամբ լեց:

Եվ այն մարդը, որ մի շարք հանգիստ հիմնարկների խանգարում էր հանգիստ աշխատել, օրորվելով ետ դարձավ եւ նստելով իր Լուսյայի կողքին, սկսեց դառը մտորել:

«Դե լավ, ախր ի՞նչ վատ բան եմ արել: Դե, արձակուրդ եմ գնացել: Դե, հանդիպել եմ մի լավ աղջկա: Դե, սիրել եմ նրան ամբողջ հոգով: Դե, նա էլ ինձ է սիրել ամբողջ հոգով: Դե, ուզեցել ենք ամուսնանալ: Եվ պատկերացնո՞ւմ եք, չի ստացվում: Որոշումները խանգարում են»:

Եթե որեւէ որոշում է ընդունվում, որից սովետական մարդիկ կյանքում իրենց հարմար չեն զգում, եթե անմիտ որոշում է ընդունվում, որը կարելուր եւ անհրաժեշտ է միայն գրասենյակային սեղանի վրա, թանաքամանի կողքին, եւ ոչ թե կենդանի մարդկանց համար, կարելի է չկասկածել, որ այն ստեղծել է ոսկրոտ ոտքը, մի մարդ, որը կյանքը պատկերացնում է միայն մի կողմով, եւ չգիտե նրա ո՛չ խորությունը, ո՛չ ծավալը:

Եթե հիմնարկային արգելապատի ետեւում նստած է հիմար, վտանգավոր որոշում կատարող մի մարդ եւ եթե իմանալով այդ մասին, արդարանում է նրանով, թե ինքը փոքր մարդ է, ուրեմն՝ նա էլ է ոսկրոտ ոտք: Եթե նա տեսնում է, որ որոշման կիրառումը բերում է անհարմարություն եւ վիշտ, նա առաջինը ինքը պետք է հարց բարձրացնի, որպեսզի այդ որոշումը փոխվի, վերանայվի, բարելավվի:

Իսկ բժիշկը: Ո՞ւր գնաց սիրելի, ազնիվ բժիշկը: Ո՞վ գիտե: Գուցե ինչ-որ տեղեկանքի համար դեռ վազում է ոսկրոտ ոտքի մոտ, որպեսզի ձեռակերպի իր ձգձգված հարսանիքը: Կամ երեւի այլեւս չի վազում, հոգնել է եւ թափ տվել ձեռքը ամեն ինչի վրա: Կամ գուցե հավատարիմ Լուսյան մթերումների ինչ-որ լիազորի հետ փախել է Սիզրան կամ Ակյուրինսկ, որտեղ ավելի հեշտ է ամուսնանալը:

Համենայն դեպս բժիշկը սխալվել էր հենց սկզբում:

Նախքան աղջկան «ես քեզ սիրում եմ» շնջալը հարկավոր էր վճռական եւ չոր պահանջել՝ «Ընկերուհի, ներկայացրեք ձեր փաստաթղթերը»: